

Zač rodnoćutljiv jezik

Otkad sam se 2020. ljeta po intenzivnoj redakcijskoj diskusiji silom prilike bavila pitanjem oblikovanja rodnoćutljivoga jezika, nisam pala nehoteć, ali na svaki način neočekivano u ulogu borkinje (naš rječnik ovu rič za ženskoga borca uopće ne pozna) za rodnoćutljivim jezikom. Ova uloga mi je dala mogućnost, da se – već nego bi drugačije bila – posvećujem toj diskusiji, kako nazivati ljude u društvu. A približila mi je stopr važnost ovoga pokreta.

Jezik je svagdir, jezik je naše glavno komunikacijsko sredstvo, a tim ima moć. Jezikom opisujemo, oblikujemo i imenujemo, ali jezikom i prešutimo i tako utičemo na svakidanji žitak nas svih. Koliko moćan je jezik, je nažalost vidljivo i u jeziku razlićnih politićkih sistemov. Agresivnomu jeziku slijedu agresivni ćini ili odredjenim jezikom se opravdaju jur poćinjeni (zlo)ćini. Jezik, ki ne diskriminira na osnovi spola, roda, starosti, etnićke ili vjerske pripadnosti (a ova lista se more slobodno nastavljati), je po mojem mišljenju važno sredstvo za pravićan i ravnopravan suživot svih. „Nimamo vaćnije probleme?“ Sigurno imamo i druge probleme. A tih je dost. Ali ti drugi problemi ne nestaju, ako mi neke grupe osob jezićno zamućamo ili omalovaćavamo. Obrnuto, u jeziku se zrcalu i društvene promjene, ar te prouzrokuju minjanje jezika. Jezik i problemi (ne)ravnopravnosti se ada ne moru pogledati separatno. Minjanje jezika je dio procesa društvnenih promjenov. Korišćenje rodnoćutljivoga ili još i rodnopravićnoga jezika¹ je za mene jedan od mnogih korakov u smjeru ravnopravnosti.

„Ako velim *študenti*, mislim na žene i muće“, redovito argumentiraju protivn:ice² ovoga načina realiziranja jezika. Ne potvaram toj osobi, da u nje slućaju nije tako. Ali psiholingvistićke študije jednostavno dokazuju, da to kod većine ipak nije tako. Ove študije izgledaju na primjer ovako, da proband:ice moraju povezati rećenice ili rići, ke po smislu odgovaraju. Reakcije kod *muć* i *študent* su ćuda brće nego kod *ćena* i *študent*. Ljudi ada tribaju duće, dokle mislu kod študentov na žene nego na muće. Za me osobno valja to sto posto. Marica Zvonarić je 2020. ljeta na seminaru HAK-a *Jezik prez granic* drćala malu djelaonicu o rodnoćutljivom jeziku. Gore spomenuti argument je tamo isto spao. Ona je onda jednostavno provela eksperiment. Proćitala je podnaslove slik (pretećno iz Hrvatskih novin) i pitala sudion:ice, ća mislu, da je na slici. Skoro nikada nisu uganja:le to, ća je ta jezik opisao (jer je generaliziran i neprecizan).

¹ Rodnoćutljiv je moja osobna kovanica na osnovi standardnohrvatskoga pojma *rodnoosjetljiv jezik*. U nimškom bi to vjerojatno odgovaralo termu *geschlechtersensibel*. Terminus, ki mi se od 2020. ljeta još bolje vidi je *geschlechtergerecht*, koga bi analogno prevodila kot *rodnopravićan jezik*.

² U smislu argumentacije, koristit ću se rodnoćutljivim jezikom, opisanim ovde: <https://noviglas.online/2020/07/20/kako-gendrati-po-gradiscanskohrvatsku/>

Jedan od mojih najdražih primjerov: „Pet študentov PVŠ-a“ Na slici su četire žene i jedan muž. Ov eksperiment – i o tom postoju znanstvene študije – je i pokazao, da netočan i nekonkretan jezik reproducira stereotipe. Kod „učitelj“ si ljudi brže predstavljaju žene, nego kod riči „mehaničar“. I to je dokazano i to utiče na dičje predodžbe o tom, ča kanu koč nastati. Kanimo imati mehaničarke? Onda moramo i jezikom pojačati čine.

Naš jezik, kako se njim koristimo, stvara stvarnosti. A stvarnost je, da je 51% svitskoga stanovništva žensko. Ali značajka „ženski spol“ nije jedina značajka, ka more biti razlog diskriminacije. Starost, etnička i vjerska pripadnost, obrazovanje – sve to more uticati na diskriminaciju. A naravno je vidljiv i veliki diskriminacijski potencijal na osnovi rodnoga identiteta, ada diskriminacija onih, ki se s tradicionalnim binarnim sistemom „muško/žensko“ ne moru identificirati.

Kad sam 2020. ljeta pisala članak u Novom glasu, etablirala se je nova rič u našem hrvatskom mikrokozmosu: *gendrati*. Ja ju svisno nisam koristila i neću ju ni u budućnosti koristiti. Naslov je ončas izabrao glavni urednik NG-a Konstantin Vlašić. Sigurno zbog toga, jer veljek ulovi štitej:ice. *Gendrati* to je ov sporan, nemili pojam, kim bulevar donosi skraćene argumentacije i visti horora o „propadu jezika“. Rič *gendrati* se fokusira na rod i spol, ali iako mislim, da je nevjerojatno važno, da se koristi ženski oblik, ako je govor o ženi i muški oblik, kada je govor o mužu (ada da se naslovu činjenice), mislim, da je u drugi situacija važno, koristiti čim neutralnije izraze. Doroteja Zeichmann rekla je lani na hakovskom večeru o ovoj temi, da joj se vidi pojam rodnoćutljiv jezik uprav zbog ćutljivosti. Pisati i govoriti inkluzivnim jezikom je i pitanje ćutljivosti za okolicu, ljude i jezik. A izrazi, ki se ne odnosu ni na ženu ni na muža, otvaraju za me nove perspektive, kade pitanje spola, ali i druge značajke, već nije u fokusu. Trenutno se to rješava dvotočkami, zvjezdicami ili dolnjimi crtami – tako i mi (većim dijelom) u Novom glasu. Morebit ćedu se u budućnosti najti još druga bolja rješenja. U drugi jeziki idu drugimimi puti. Švedska je na primjer uvela novu neutralnu zamjenicu.

„No zato imamo generični maskulinum“, reću protivn:ice pozvavši se na nimšku gramatiku ili kako bi naša hrvatska gramatika to opisala: „Rod je velikim dijelom vezan uz značenje riči: [...] imenice, ke značu žensko biće, su ženskoga roda. Gramatički rod se ne mora svenek poklapati s prirodnim rodom“ (str. 87). Usus je, da ako govorimo o mišanoj grupi, koristimo množinu muškoga roda. Onda se ada gramatički rod ne poklapa s prirodnim rodom, ja bi rekla spolom. Čija je to odluka? To nije gramatička potriboća. To je (individualna) povijesna odluka. Ar gramatike nisu prirodne, a gramatike nisu odraz prirodnoga jezika. Gramatike su konvencije

male grupe ljudi s moću odrediti, kim jezikom treba društvo ili određena zemlja govoriti. To spada u jezičnu politiku. Naši standardni jezici su ada povijesno stvoreni, kovani tradicionalnim, muškimi dominacijama. Standardni jezici nisu neutralni, nekrivični sistemi, kim se moramo podrediti, nego moramo je kritično preispitivati.

„Ovako propada jezik“ Propada li ili se minja? Jezik, ki se ne minja je mrtav! A još i naš brižno čuvani, navodno tako arhaični gradišćanskohrvatski se minja. Nigdor od nas već ne zna tako govoriti kot naši preoci u 16. stoljeću. Odonda se je naš jezik isto razvijao i upijao različne uticaje susjedskih jezika, političkih i socijalnih okolnosti. A sada potribuju nek:e aktivist:ice mjesto, ne odredbu, za rodnoćutljiv jezik.

Pisati i govoriti rodnoćutljivim jezikom je stvar učnje i prakse. Mladje generacije čuda bolje podnašaju i akceptiraju zvjezdice, dvotočke, dolnje crte i druge realizacije nego starije generacije. A sigurno ne zbog toga, jer su bolji ljudi, nego jednostavno zbog toga, jer je ov način govora i pisanja bio dio njeve jezične stvarnosti. Uglavnom mi je zabavno, kako ljudi argumentiraju, da ne znaju načiniti pauzu u *študent:ice*. Svak:a, k:a zna sprogovoriti *najjači*, zna i tu drugu pauzu korektno izvesti. A i pisanje inkluzivnim jezikom je stvar učnje. Ako jur kanim obajti nebinarne konstrukcije kot *študent:ice*, ima hrvatski jezik zato lipu grupu zbirnih imenic (mladina, učiteljstvo, stanovništvo), ka nam olakša pisanje i kade jezik ne zgublja preciznost. A i nebinarne konstrukcije se uču kot se uču druge gramatičke pojave i ljudi si posvoju ov način pisanja.

Zač ada pisati rodnoćutljivim jezikom? Svisnim korišćenjem rodnoćutljivoga jezika, svaki dan nanovič preispitujemo nepravičnosti pred svim na osnovi roda u našem društvu. Različne štatistike dokazuju to črno na bijelo. Mislim ovde na sve te takozvane školje: Gender Health Gap, Gender Pay Gap, Gender Hours Gap, itd. Neravnopravnost je i u Austriji 21. stoljeća svakidašnjica. Ravnopravnost je ljudsko pravo i potribna za uspješan suživot i razvitak človičanstva. Ako ada kanim pretvoriti naše društvo i naše čine, ako velimo, da smo za ravnopravnost, onda moramo i prilagoditi naš jezik. Ar jezik zrcali društvena gibanja. A borba za ravnopravnost postoji i nastaje glasnjia. Kanili ili ne.

Tereza Grandić, urednica Hrvatskih novin, suradnica Novoga glasa, hakovka i študentica slavistike i etnomuzikologije.